

**Інтертекстуальність  
як засіб семантичного поглиблення  
публіцистичного тексту**

Призначення журналістики не зводиться тільки до збору, обробки і поширення інформації. Важливою є її здатність підноситися до осмислення подій не лише на соціальному або політичному, а й на метафізичному рівні (L. Kołakowski). Це завдання взяли на себе в першу чергу публіцисти.

XX сторіччя було багате на події, які змушували людство звернутися до їхніх глибинних основ. Одним із таких явищ стало вигнання. Людина може почувати себе вигнанцем, відчужуючись від рідного середовища. Це також і онтологічна категорія людського буття, бо всі люди є вигнанцями із материнського лона, із дитинства тощо (L. Kołakowski). Тож, на матеріалі подій, які носять соціально-політичний характер, вибудовується складний метафізичний концепт.

Особливо показовим у цьому аспекті стало есе польського поета та публіциста Чеслава Мілоша «Про вигнання» (Є. Зеленіна). Слід сказати, що публіцистика Чеслава Мілоша загалом є досить детально дослідженою, проте, власне есе до цього ще не було предметом наукового дослідження. У той же час, Мілош є «духовним ідеалом нації» (Є. Зеленіна), художня публіцистика якого характеризується філософською глибиною та злободенністю порушених проблем.

У есе «Про вигнання» Мілош вдається до інтертекстуального письма, підкріплюючи кожну позицію «голосом» певного митця через алюзію на його твір. У такому тексті голос автора не превалує, а звучить на рівних з іншими.

Власне в тексті Чеслава Мілоша ми виявили такий образ-ідею вигнання, в якому можна виокремити чотири складники.

Перший складник: вигнання як універсальний образ людської долі (підкріплюється алюзіями на біблійні легенди та давньогрецькі міфи); другий складник: вигнання як порушення ритмічної системи координат (аргументується алюзіями на творчість Джеймса Джойса); третій складник: вигнання як відчуження (розкривається завдяки посиланням на твори Семюеля Беккета); четвертий

складник: вигнання як розрив звичних детермінантних систем, як досвід внутрішньої свободи (аргументується алюзіями на твори Фрідріха Ніцше та роман Мілана Кундери «Нестерпна легкість буття»).

Два останні складники виражають протилежні позиції з приводу явища вигнання – в одному випадку вигнанство постає як цілком деструктивне явище, а в другому розуміється навпаки, як спосіб вивільнення від узалежнень.

Найяскравіше психологію вигнання-відчуження зображено у циклі оповідань «Вигнанець».

Оповідання цього циклу складають єдиний мегатекст. Його герой – людина, відчужена від соціального буття настільки, що відчуває себе інопланетянином. Як тільки герой почав усвідомлювати своє місце в світі, він відчув себе янголом, що спустився на землю. Проте, батьки не розуміли дивних поривань дитячої душі, вважаючи його просто складною дитиною. Нерозуміння та байдужість найрідніших людей кінець-кінцем привели витончене створіння до стану істоти, що втратила здатність до любові, дружби й навіть будь-якої діяльності зі збереженням при цьому тонкої та складної душевної рефлексії.

Вигнання-відчуження є для людини поступовим духовним і фізичним згасанням. На таку повільну смерть суспільство прирікає духовно найтонших своїх представників. Такий тип вигнання можна назвати вигнанням-руйнацією.

З іншого боку, вигнання як прорив зі сфери детермінованого даного у сферу свободи утверджується Мілошем за допомогою інтертекстуального включення роману Кундери «Нестерпна легкість буття» і філософських ідей Ніцше.

Найдетальніше процес випробування вигнанням розкрито в образі головного героя – Томаша.

Так, поетапний шлях Томаша від людини, скутої різноманітними детермінаціями, до вільної особистості вписується у формулу, запропоновану Фрідріхом Ніцше у романі «Так казав Заратустра»: верблюд – лев – дитина. Спочатку Томаш вів добропорядний спосіб життя, слідував приписам, проте, неможливість бачитися із сином стала поштовхом до переходу до стадії лева, який може сказати «ні» перед обов'язком. Утвердившись в іпостасі лева, Томаш почав свій шлях до стадії дитини, що супроводжува-

вся рядом так званих пологів, коли після чергового вигнання народжувалася нова людина. Таких вигнань-народжень у Томаша було чотири: еміграція, поступове витискання з професії, вигнання з табору революціонерів, вигнання з міста.

Томаш представляє кардинально інший тип особистості, ніж герой Беккета. Але в площині мілошевого есеїстичного простору вони не протиставляються і не порівнюються. Заслугою Мілоша є те, що він не дає оцінок та не наполягає на одному виході із ситуації. Есе «Про вигнання» – це, взагалі, сам шлях мисленнєвої діяльності автора, а дискусія навколо проблеми демонструє неможливість однолінійного її вирішення, бо кожна теза знайшла виразника.